

Föreningen för Västgötalitteratur

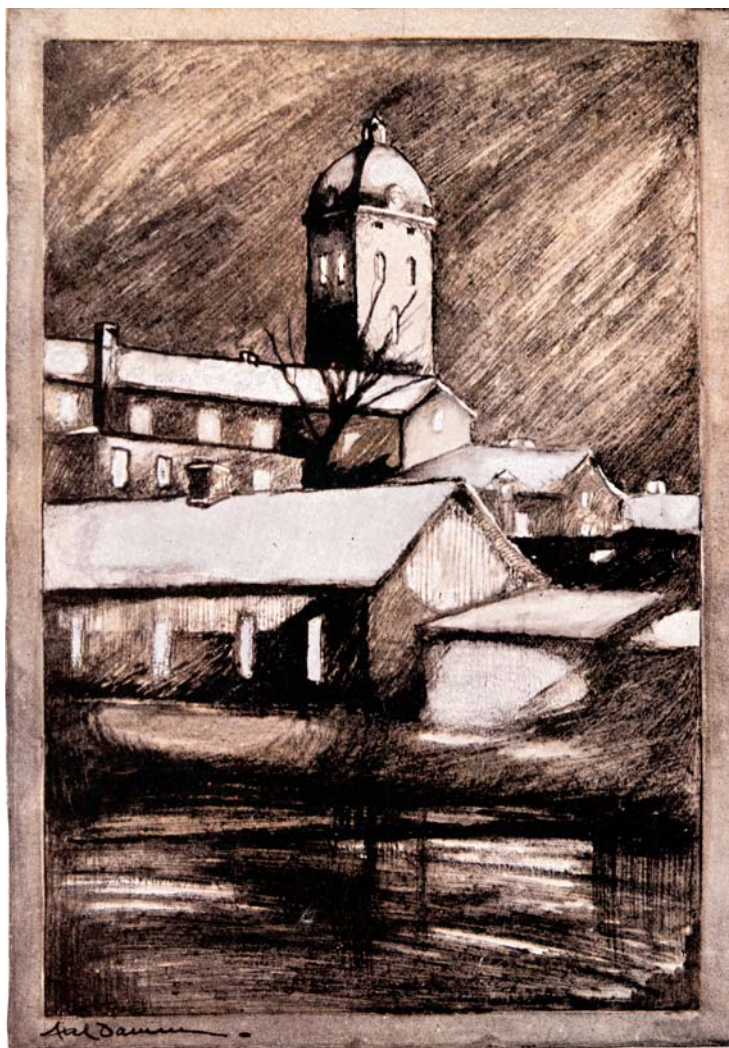
Meddelande

År 2016

NR 4

2016-12-10

Borås. Fredens år 1918

Som omslag på årets sista *Meddelande* återges en teckning från Borås. Det är Ada Damms son Axel Damm (1897-1939) som gjort teckningen. Ada Damm (1869-1961) var vid denna tid i "ropet". Hon hade 1917-18 utgivit *Bilder från det gångna Borås I-II* där hon skildrar det gamla såväl av människor som miljöer. Hon var dotter till den välkände Boråsläkaren August Charles.

Teckningen föreställer en vacker stadsvy med Carolikyrkan på kullen. Kyrkan är Borås äldsta bevarande byggnad, på samma plats stod under medeltiden en stenkyrka som var mittpunkten för Torpa socken. Kyrkan hette Torpa kyrka ända fram till år 1905 då den fick sitt nuvarande namn till minne av Karl XI. Kyrkan stod färdig år 1649, tornet byggdes till år 1681 och kyrkan har klarat 4 stadsbränder

som ägde rum 1681, 1727, 1822 och 1827. Tornets nuvarande utseende är från mitten av 1800-talet.

Axel Damm har skapat en fri teckning av kyrkan, den gamla komministergården och husen som låg vid Linds färgeri. Viskan och dess vatten var förutsättning för färgerirörelserna som skapade välstånd och arbetstillfällen för många boråsare.

Borås-Julen utkom 1896-1967 och var en av många jultidningar i Västergötland. Utgåvan 1918 måste ha varit speciell. Nu visste man att det stora kriget som varat sedan augusti 1914 var över. Optimismen och tron på freden var förhärskande. Tyvärr dröjde det inte många år innan krigsmullret åter hördes.

Föreningen för Västgötalitteratur
Box 325, 532 24 Skara • Tfn 0511-165 40
Plusgiro 59 24 33-7 • Bankgiro 663-2574
Epost: sven-olof.ask@tele2.se
www.vastgotalitteratur.nu

Ordförande: Johnny Hagberg, Skara. 0510-48 52 15
jarpas.pastorat@svenskakyrkan.se

Vice ordf.: Gerd Ljungqvist-Persson, Od. 0513-600 29
info@creadiem.se

Skr. Annicka Berggren, Söne. 0510-53 10 01
annicka.berggren@gotene.se

Skattnästare: Sven-Olof Ask, Skara. 0511-165 40
sven-olof.ask@tele2.se

Anne Andersson, Vårgårda, 0322-624713
anne.andersson@telia.com

Tore Hartung, Mariestad. 0501-187 42
tore.hartung@comhem.se

Ritwa Herjulfsdotter, Göteborg. 0762-11 40 31
ritwa@herjulfsdotter.se

Niklas Krantz, Göteborg. 0762-68 30 04
b2_gods@hotmail.com

Christina Ström, Skarstad. 0512-205 19
vatteljuset@telia.com

Clary Winberg, Trollhättan. 0520-748 19
clary.winberg@gmail.com

Årsavgift 2017: Enskilda medlemmar 100 kr,
Äkta makar/sambor/institutioner 125 kr.

Meddelandet utkommer i februari, juni, augusti och
december. Författare ansvarar för innehållet i egna artiklar.

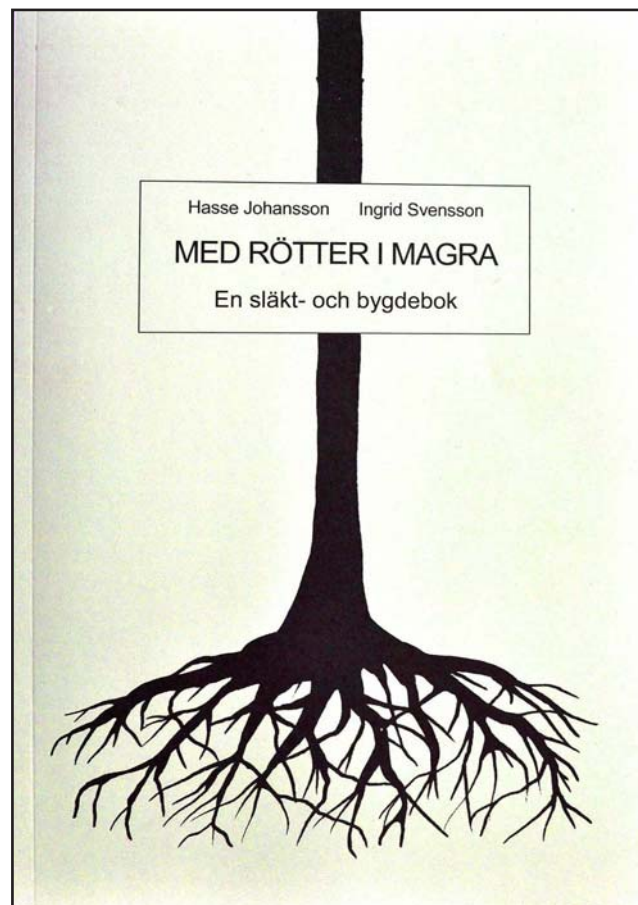
Redaktör och ansv. utgivare: Johnny Hagberg

Vi hälsar följande medlemmar välkomna till föreningen:

Bo Andersson, Mellerud
Bo Bokgren, Göteborg
Bengt A. Ericson, Växjö
Markus Eriksson, Tollered
Per Fischer, Blidsberg
Arnold Jedlov, Stockholm
Per-Inge Karlsson, Tidaholm
Ingemar Unger, Skara
Lars Vipsjö, Skövde

Värva en ny medlem – meddela oss namn och adress
(skicka en email till sven-olof.ask@tele2.se eller med-
dela via brev Box 325, 532 24 Skara), så skickar vi ett
välkommen till den nye medlemmen.
Som tack får Du därefter kostnadsfritt vår senaste bok!

Ingen smed från Småland

En smed kom vandrandes från Småland och bosatte sig i Älvsborgs län, hans söner hette Matts och Långe Sven. Så sa Ingrid Svensson när hon mötte Hasse Johansson och pratade om sina gemensamma rötter i Höggärdet, Magra. Hasse som forskat mycket protesterade, han hade inte sett till någon småländsk smed.

Resultatet blev att de tillsammans skrev släkt- och bygdeboken *Med rötter i Magra*. Resultatet har blivit imponerande. Inte bara för att de kan berätta mängder om människor och företeelser i Magra, och inte minst kring Höggärdet. Fakta som de fått fram genom intervjuer och flitiga arkivstudier.

Där framgår också hur de är beredda att förkasta gamla uppgifter som visat sig inte hålla, som den om smeden från Småland. Resultatet har blivit en bok som berättar mycket om Magra, men också kan ge åtskilliga tips om hur man forskar inför en bygde- och släktbok.

Hans Menzing

Med rötter i Magra. En släkt och bygdebok. Författare: Hasse Johansson och Ingrid Svensson. 140 sidor med många illustrationer.

Antikvariatet i SKÖVDE

Döbelns Gata 1

Säljer beg.
BÖCKER och SERIETIDNINGAR
0500-41 06 56
Öppet ons-, tors och fredagar 13.00 17.00

”För ro skull” Johan Gustaf Thuns ritbok

Föreningen för Västgötalitteratur

Johan Gustaf Thuns ritbok ”För ro skull”

Föreningen för Västgötalitteratur har nyligen publicerat ritboken ”För ro skull” med teckningar av predikanten Johan Gustaf Thun (1798–1843) i Händene strax utanför Skara. Kommentarierna till bilderna har skrivits av undertecknad och Clary Winberg med bistånd från många västgötska hembygdsforskare.

Boken består av 51 teckningar från åren 1830 – 1839 som visar unika miljöer i Västergötland och Dalsland. Det är sommarbilder som Thun har tecknat under resor som han och hustrun Fredrica Lindskog gjort till släktingar. Han är en skicklig och noggrann amatördecknare. Johan Gustaf Thun var svärson till domkyrkosysslomannen och lektorn P. E. Lindskog i Skara.

Motiven som finns med är:

Stadsvyer från städerna Alingsås, Borås, Lidköping, Mariestad, Skara och Vänersborg. Kronohäktet i Mariestad är en unik bild som oss veterligen är den enda kända teckningen från 1830-talet på detta hus. Interiörbilden från Skara domkyrka vid prästvigningen där år 1832 är också helt unik.

Brunnsorterna var populära semester mål dit Thun har åkt. Bilder finns från hälsokällorna i Varnhem och Lundsbrunn samt S:t Sigfrids källa vid Husaby kyrka.

På Thuns tid var det hästskjuts som gällde och när hästen behövde bete och vatten efter ungefär en mils färd har han passat på att rita av platser ute efter vägarna. En teckning heter just ”Ett betesställe på vägen till Tun”. Herrgårdar är ett annat motiv som Thun har förevigat. Det är Bols säteri i Elings socken, Dagsnäs vid landsvägen mellan Skara och Falköping, Håbergs säteri i

Flo socken, Fänneslunda säteri nordväst om Ulricehamn, Hällekis herrgård och Mörkelevs grotta på Kinnekulle, Höjentorps kungsgård i Äggby socken, Nygårds herrgård i Västra Tunhem, Storebergs säteri i Tådene socken och Tubbetorps säteri i Stenumns socken.

Hemorten i Händene och släktens gårdar finns med som Händene kyrkby, Utsikt från komministerbostaden mot Skara, Länsmansgården Nils Rasesgården i Husaby socken, Föräldrahemmet Torsgården vid Skälvums kyrka, Stora Skattegården Sunträlje och Nuntorps gård i Brålanda socken, Dalsland.

Kyrkor var ett självklart motiv för en präst. Thun har med Bjärklunda kyrka med Per Thams gravsten, Broddetorps kyrka, Eriksbergs kyrka och prästgård i Gäsene härad, Flo kyrka, Frändefors kyrka i Dalsland, Levene kyrka, Synnerby kyrkby, Tuns skola och kyrkby, Västra Tunhems kyrkby, Äggby kyrkby i Valle härad och Örslösa kyrkby med tingshus samt Brunsbo biskopsboställe i Skånings-Åsaka socken.

Även mer världsliga motiv som Exercisplatsen Axevalla hed, Slussarna vid Trollhättan, Götala översteboställe vid Skara och Napoleons boning på S:t Helena finns representerade i Thuns ritbok som varmt rekommenderas. Den är ett rikt dokument över västgötsk och dalsländsk bebyggelse under 1830-talet strax före fotografins intåg.

Pris 150:- inkl. ev porto. Plusgiro 59 24 33-7.

Gudrun Rydberg

FLOBY ANTIKVARIAT

Öppet : söndagar 13-19 (hela året)

Tfn 0515 40940, 40773

Sveriges talibaner?

Gärdhems kyrkoruin

Den outtröttlige Johnny Hagberg har en artikel, "Gärdhems kyrka och Claes Johan Ljungström" i Föreningen för Västgöta-litteratur Meddelande nr 3/2016. Han beskriver hur trångt det hade blivit för den efter hand större församlingen i Gärdhem, något om rivningen av den gamla kyrkan, och Scholanders nya krokan, halvpastischen. Den senare är i princip utan allt konst- och kulturhistoriskt intresse, men har ett visst intresse som tidsdokument. Den gamla hade som alla kyrkor varit en spegel av många århundradens förändringar i samhälle likväl som i kyrkans värld. Därtill var denna kyrka och dess omgivning det enda bestående minnesmärket från bygdens existens sedan vikingatid.

Artikeln fick mig att tänka på ett par saker. I stort sett aldrig påpekas vad rivningen av våra katolska medeltidskyrkor egentligen innebar. Det spelar inte någon roll om kyrkorna under 1800-talet hade blivit i så dåligt skick under ibland århundraden att de måste rivas. Det vittnar ju så bara om brist på underhåll, alltså underlåtenhetssynder som sockenborna själva bar ansvaret för. Dessutom hade man sedan råd till så mycket större kyrkor. En viss "rikedom" fanns alltså i bygden! Ingenting utom bönderna själva hindrade att man av pietet eller andra skäl bevarade det gamla och byggde nytt. Omfattningen av helgerånet påtalas aldrig, men måste ha omfattat minst en tredjedel av de gamla kyrkorna, kanske var de totalt 3000.

Inte minst märktes detta i Västergötland! Man skall då märka det beundransvärda faktum, att landskapet hade 511 kyrkor omkring år 1200. Det var dock lite för många och en del revs redan under medeltiden räknat fram till ca 1550. Det skedde också en hel del i lutheransk tid redan före 1800-talet. Överheten ville mycket riktigt få större kyrkor byggda. Kyrktvånget var ju också till för att alla skulle höra uppläsa kronans påbud och åtlyda dessa. Något stöd i världens äldsta fornminneslag från 1666 hade inte kyrkobyggnaderna. De var en alltför aktiv del av samhällslivet. Ville storfolket riva så gjorde de. Samma egenmäktighet som de senare utdikningarna av Hornborgasjön gjorde det möjligt för proprietärerna (St. Bjurum, Dagsnäs) att riva fyra medeltidskyrkor (Mårby, Hånger, Bjärklunda och Härlunda) och bygga två nya (Bjurum och Bjärka) på 1700-talet.

I stort sett är det bara slumpen och fattigdomen som räddat medeltidskyrkorna. Med sorg vill man nämna Södra Råda, som "upptäcktes" genom Nils Månsson Mandelgren. Pärlor som Dädesjö i Småland eller Enånger i Hälsingland fick annan funktion, som för magasinering. Tanken går till Danmark, där man i stort sett bevarade alla medeltidskyrkor (som verkli-

gen var många). De danska bönderna har alltid utmärkt sig för större kulturhistoriskt intresse och pietet än i Sverige. Tanken går vidare till Gotland som betecknats ha en större koncentration av högmedeltida kyrkor och kyrkokonst (mer än 100) än någon annanstans i Europa norr om Milano (Poslätten i Italien). Utbyggnaden upphörde där efter ca 1350 med digerdöden och med kung Valdemars attack år 1361. Dessa kyrkor diskuteras nu för intagande som ett av Unesco:s världsarv. I den klassen befann sig visserligen ytterst få av de rivna kyrkorna på fastlandet. Men där fanns pärlor även i Västergötland, och medeltida kyrkmålningar, t.ex. i Österplana. I provinsellt perspektiv är Västergötland fattigt på sådant. Men de behövde inte vara "pärlor". Det är mest bara tur att vi fått behålla en så påfallande anhopning av 1100-talskyrkor i Kinnekulleområdet och på Kålland. Att det finns i princip orörda och icke ombyggda sådana framstår som ett underverk (Skälvum, Kinne-Vedum).

Vad är det som i kulturhistorisk effekt skiljer sig från den nutida förstörelsen av IS/ Daesh och Taliban i Mellanöstern och Afghanistan? Det går givetvis att se vissa skillnader. Jag går inte in på dem här eftersom det är meningslöst. Vi känner till dem alla. Men där riktas ju den förstörelse vi talar om mot avguderier och hedningar och man säljer av antikviteter av internationellt värde –och pris (och just därför attraktiva för båda parter, så vems är egentligen felet?). Det går inte att förneka att en del av förstörelsen i de svenska kyrkorna var driven av protestantiskt nit mot en annan version av religion, katolicismen. Dessutom av kulturhistorisk okunskap och ointresse. Den främsta skillnaden kanske visar sig vara att den totala ödeläggelsen var värre här än där...

Problemet är för mig inte bara det som en gång hände. Det går aldrig att reparera. Inte heller kan man anklaga ett par generationer av västgötska bönder. Det som oroar mig är att man idag, med de kunskaper vi nu har, fortfarande medvetet att förtiga eller förminska denna enorma förlust. Varför berättar vi inte mera om de män och kvinnor som räddade kyrkor, för det fanns ju sådana, i stället för om dem som stod för förstörelsen. I Hagbergs fall är det i det senare fallet Claes Johan Ljungström. Det är onekligen en framstående författare och personlighet. Men han fäste sig vid Ordet och inte vid Materian. Med det senare menar jag: han inser inte vilken betydelse faktiska materiella monument har för minnet och för identiteten. Han anses ha gjort ett klokt beslut, säger man "något som väl ingen idag ångrar". Hur kan man veta det? De flesta vet ju idag inte ens om att det fanns ett alternativ.

På Gotland med dess fantastiska kulturarv är alla kyrkor öppna hela året. Här är det bara några få turist- och vägkyrkor. Hur skall man illustrera vad det var vi gick miste om?

Christer Westerdahl

 Bert Moberg
Antikvariat

Alltid minst 20.000 böcker i affär och lager.

Sökservice av böcker.

**Köper böcker, större boksamlingar
samt gamla svenska bokkort.**

Korrekt värdering

Österlånggatan 21, Borås • Tel 033-13 02 50
Öppet: månd-fred 13-18

Ortodox präst i Skara hösten 1790

Gustav III:s krig mot Ryssland avslutades med freden i Värälä 14/8 1790. Märkligt nog samma dag är ett brev från Mariestad daterat, som står att läsa i Götheborgs tidningar 17/8. I det gavs order om fördelningen i Skaraborgs städer av tillfångatagna ryska officerare och deras kalfaktorer. Vi observerar att lilla Hjo tycks ha sluppit ryskt besök:

”**Mariestad** d. 14 Aug. Enligt från den Kongl. Regeringen ankommen befallning, komma på detta Länets Städer fängne Ryska Officerare med deras Drängar at utdelas, nämligen: til **Mariestad**, 10 Officerare och 5 Drängar; til **Skara**: 10 Officerare och 6 Drängar; til **Lidköping**: 6 Officerare och 4 Drängar; til **Fahlköping**: 3 Officerare och 1 Dräng, och til **Sköfde**: 4 Officerare med 3 Drängar, inalles 33 Officerare och 19 Drängar. Af dem, som komma at här i Staden [Mariestad] qwarstanna, är 1 Capitain, 2 Ammiralitets-Lieutenanter, 3 Lieutenanter, 2 Under-Lieutenanter, 1 Fändrick, och 1 Cadett, 15 år gammal. Samtelige de Fångnes medhafwande Präst förblifwer i Skara.”

Vilka som åtog sig eller blev tvungna att vara värdar för de objudna gästerna, framgår möjligen i respektive stads dombok. I ett brev från Skara 2/12 1790 tryckt i Götheborgs tidningar fem dagar senare, får vi i alla fall namnen etc på de officerare och den präst som efter bortåt 3½ månaders fångenskap i stiftsstaderna fick bege sig hem till Ryssland:

”I går afreste de här förlagde Ryske Officerare, med deras Präst och Tolk, jämte 6 Drängar, från Staden, för at begifwa sig til sina Hemorter. Deras namn, rang och tjenstetid war, som följer. Dimitrei **Kostromskoj**, tjent såsom Lieutenant wid Landt-Armeen i 6 år; Ivan **Karin** såsom Mizman (det wil säga, Fändrick wid Ammiralitetet och äger rang med en Lieutenant wid Landt-Armeen) i 4 år; Sava **Abramow**, Mizman i 2 år; Nikifor **Pefzof**, Mizman i 1 år; Anton **Akunkow**, Commißarius wid Flottan (en syßla, som äger Fändricks rang) 1 år; Josef **Anastasief**, född Grek, Fändrick wid Landt-Armeen 1 år; Nikita **Murganow**, på 12te året gammal, Cadet.

Deras Präst, **Efimi**, (eller efter Ryska pronounciation) Gefimi **Michailow**, war **Swäschännik**; men, för at förstå detta namn, bör man weta, at de Andeliga i den Grekiska Kyrkan delas uti Swarta och Hwita. Til de senare räknas alla slags Kyrko-Betjenter, såsom Ringkarlar, Klockare (**Panomar**), Sjungare, Diaconi (som dels utgöra Choren, dels uppaßa den tjenstgörande Prästen med Sacramentets framsättande, rökelsets uptändande, m. m.) och sluteligen Swäschänniki, som utgöra högsta graden, och betjena Församlingen med innanläsande uti wißa föreskrifna Dogmatiska böcker, måßande och Sacramenternes utdelande.

Ifrån de mindre graderne avancerar man til denna högsta, och det säger sig således sjelft, at en Swäschännik ej har några studier, at han ej förstår Latin, eller Grekiska, eller hwad annat som hålst, utom läsa Ryska, sjunga och något skrifwa. Wår, här så kallade Pastor Michailow förstod likwål äfwen Polskan, såsom född wid Polska Gränsen.

På Landet i Ryßland finnas inga andra Präster än hwita. I Städerna och Klostern, ser man de så kallad Swarta Präster, som äro studerade, och stiga i denna ordning: **Jeromonach**, **Archimandrit**, **Archierej**, **Archiepiskop** (hwaraf merendels finnes en i hwart Höfdingedöme), **Metropolit** (hwaraf finnas 3 i Ryßland, nämligen i Petersburg, Moskwa och Kiew). Det är bekant, at i Ryßland nu mera ej finnes någon Patriarch, sedan **Peter den Förste** förklarade sig för Kyrkans Öfwerhufwud.

Hwad Michailow angår, så ägde han et nog intagande wäsende, et wackert utseende, en ålder af 43 år och klanderfria Seder; men war mindre läraktig af Svenska Språket, än Officerarne.

Ryske Tolken Schultz war en Skeppare från Lübeck, och hade under Slaget i Swensksund fört et Fartyg, lastadt med Ammunition

för et flytande Batterie; men då Skeppet gick i sank hade han den sorgen, at se sin Son drunkna, och sjelf hant han med möda genom simmande rädda sig på det blodiga Batteriet, innan det blef tagit. Han torde warit skickelig Skeppare, men war oskickelig Rysk Tolk, ty han förstod ej Ryska. Bristen började nu ersättas af Officerarne sjelfwa, bland hwilka Anastasief för sin qwickhet och insigt i Svenska Språket, men ännu mer Karin och Abramow, för sin wackra character och hedrande upförande, förtjena at förwaras äfwen uti sina förra Fienders minne.”

Rätt avskrivet hoppas, Skara och Axvall i september 2016,

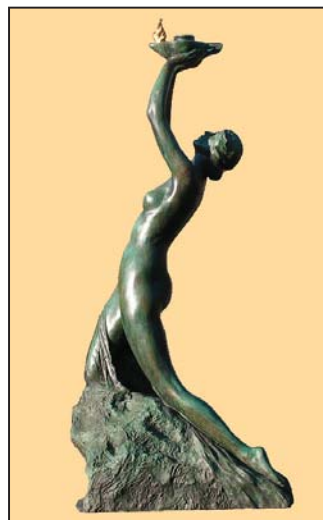
P Räf

Testamente

Genom testamente har Föreningen för Västgötalitteratur erhållit 75.000 kronor efter framlidne Erik Blomqvist, Vara. Han var en gammal medlem i Föreningen och styrelsen är mycket glad att han skrivit in oss i sitt testamente.

Styrelsen

Tillrättaläggande

Hej!

Jag blev mycket förvånad när jag läste senaste numret av ”Föreningen för Västgötalitteratur”, artikeln om ”Den heliga lågan”.

”Ovanstående text är hämtad ur en informationssida från Innovatum i Trollhättan” – stämmer inte alls. Texten finns med på Västarvets sida Prisma <http://prismavg.se/exhibits/show/trollhattans-forsta-offentliga/den-heliga-lagan> Trollhättans första offentliga konstverk. Den heliga ... prismavg.se

Avtäckningen. Klockan 6 på söndagsaftonen den 23 juni 1936 avtäcktes Trollhättans första offentliga konstverk. ”Vädret var idealiskt, staden flaggpydd och ...

... har inget med Innovatum att göra.

Ursprungligen kommer texten från min hemsida <http://annika.hjortkap.com/> och finns med i det jag har skrivit om ”Tårtan, Spån, Pöln – Karl Johans torg”

Hälsningar

Annika Hjortkap

Apropå Claës Johan Ljungström och hans bok om Lidköping mm

Som framgår av Johnny Hagbergs artikel "Gärdhems kyrka och Claës Johan Ljungström" i meddelande nummer 3 2016, utgav Claës Johan Ljungström 1871 boken *Kinneferdings och Kållands Häraders samt Staden Lidköping*, se bild 1. Denna bok annonserades till försäljning för ett pris av 6 Rdr av Axel Ericssons bokhandel i Lidköpings nya Tidning (LnT) den 11 oktober 1871, se bild 2.

Bokannons.

**I AXEL ERICSSONS
bokhandel:**

**Kinneferdinga och Kållands Häraders samt
Staden Lidköping beskrifne af Claës
Johan Ljungström. 6 Rdr.**

Bilder 1-2. Framsidan av Claës Johan Ljungströms bok *Kinneferdings och Kållands Häraders samt Staden Lidköping* och annonsen om boken i LnT den 11 oktober 1871.

I samma nummer av tidningen recenserades boken med bland annat följande text:

"Om Staden Lidköping meddelas omständligt allt hwad författaren i de äldsta urkunder kunnat uppspana rörande stadens – den gamlas och den nyas – anläggning, privilegier, dess handel och näringar, rätts- och poliswäsende, allmänna byggnader och allmännyttiga inrättningar samt helsowård m. m.

Boken, som i typografiskt hänseende presenterar sig serdeles wackert och som innehåller en mängd wäl utförda afbildningar i xylografi af runstenar och andra fornlemningar, är en prydnad ej blott för hwarje boksamling utan förswarar sin plats äfwen på divanbordet."

I sitt förord skriver författaren bland annat:

"Nära fem år har jag behöft för att samla materialier och dem ordna till förhandenvarande lilla bok; men detta arbete har också icke kunnat ske på annan tid, än de stunder, då embetsgörömmål icke upptagit mig, då jag haft hwad de gamle kallade, otium.

Utan brist kan likaså litet mitt, som en annans arbete vara. Rätelser emottager jag derföre tacksamt af den, som förstår att rätta, – andras vidkomma mig icke; – och erkännes mitt bemödande att hafva verkat i ett godt syfte, skall det glädja mig.

Då jag högst sällan angifvit källorna för mina uppgifter, torde jag här få nämna att jag besökt och sett de ställen, jag beskrifvit, samt att jag hemtat upplysningar ur sådane handskrifter, som handlingar i Riksarkivet, pergamentsbrefven i Skara Stiftsbibliotek och i Westergötlands Fornminnesförenings samlingar, Domböckerna

för Kinneferding och Kålland ända från 1605, då sådane börja för dessa häraders, handlingar i arkiverna hos Kronofogden, Häradsskrifvaren, Länsmännen, Pastorerna och Magistraten i Lidköping, äfvensom ur tryckta arbeten såsom Rhyzelii, Wieselgrens, Styffes med fleras, samt ur "Diplomatorium Svecanum" och "Svenska Riksarkivets Permebref", o. s. v."

I ett särskilt förord om Lidköping tillägger han dessutom:

"Här må upplysas, att i Lidköpings Stads Arkiv finnas inga äldre handlingar än "Privilegiiboken", d. v. s. en inbunden samling af M. G. De la Gardies skrifter m. m., af hvilka den äldsta bär datum den 7 Mars 1654; och i Pastorsarkivet ingen äldre än den Kyrkobok, som J. Rudberus upplagt.

Redan J. Gilberg beklagar sig häröfver i sin "Dissertatio de Lidekopia" utgifven 1746, och tillägger: "Lidköpings innevånare hafva haft flera twister med städerna Borås, Carlstad, Christinehamn och andra, och, att lättare afgöra dem, hafva de åberopat sina privilegier samt uttagit dessa ur arkivet, dit de sedan aldrig blifvit återlemnade, utan slutligen, genom enskilda personers förvällande, blifvit förstörde."

Med anledning häraf har såväl han, som undertecknad, måst förskaffa sig afskrifter från andra håll, der handlingar rörande Lidköping qvarfunnits.

Jag begagnar tillfället att här offentligent hembära min tacksamhet till Ammanuensens i Kongl. Riksarkivet Filosofie Doktorn Herr Nils Axel Kullberg, som med omsorg och välvilja meddelat mig afskrifter af alla der befintliga äldre handlingar rörande Lidköping."

LnT skrev ytterligare en gång om boken den 22 november 1871: "Lidköping och de angränsande häraderna beskrifna af kyrkoh. Ljungström har förut af oss omnämnts; och för att visa det flera än wi hysa samma åsigt om detta arbete, taga wi oss friheten ur en recension i Aftonbladet den 18 dennes aftrycka följ.:

"Detta omfångsrika arkeologiska bidrag (209 sidor imperial-oktav), som värdigt sluter sig till de af författaren förut utgifna beskrifningarne öfwer Redwägs härad med staden Ulricehamn samt öfwer Åhs och Wedens häraders jemte staden Borås, är af betydighet äfwen i kulturhistoriskt afseende, och önskligt wore, att allmänheten icke förbisåge ett så werkligt oegennyttigt företag, som fordrat mycken möda och mycken tid. För öfrigt är framställningen så lyckligt affattad, den typografiska utstyrseln så wärdad, och de rätt mångtaliga träsnitten så fint och omsorgsfullt utförda, att äfwen andra än fackmän böra med nöje taga kännedom om denna företeelse."

Jag träffade av en tillfällighet på boken *Kinneferdings och Kållands Häraders samt Staden Lidköping* genom en fotnot till en artikel i Nya Lidköpings-Tidningen (NLT), när jag samlade material för min berättelse *Efterkrigstiden 1946-1940 – vad hände i Lidköping?*. En av händelserna var, att man i staden "firade" minnet av den stora branden 1849, som ödelade nästan hela Gamla staden, dvs den dåtida bebyggelsen på östra sidan av Lidan. Genom ett ödets nyck klarade sig bland annat några äldre trähus vid Limtorget, där den gamla Skaratullen tidigare låg, se bild 3.

Bilden visar ett utdrag ur en karta på Västergötlands museum med texten "Lidköping 1849 med från eldsvådan bevarade manbyggnader. C. G. Mellbin. Commissionslantm. I Skarab. län". På baksidan är kartan stämplad med "Västergötlands Fornminnesförening" och försedd med numret "86.695" inom parentes. Detta nummer är också angivet på kartans framsida liksom be-teckningen "Ar K 26". På utdraget ur kartan har jag ringat in den bevarade bebyggelsen vid Limtorget, den bevarade gamla träbron över Lidan och kyrkan.

Om ett av de vid Limtorget bevarade husen berättade Ljungström indirekt i sin bok med följande text:

"Lidköpings utveckling, om man undantager de öfvergångna

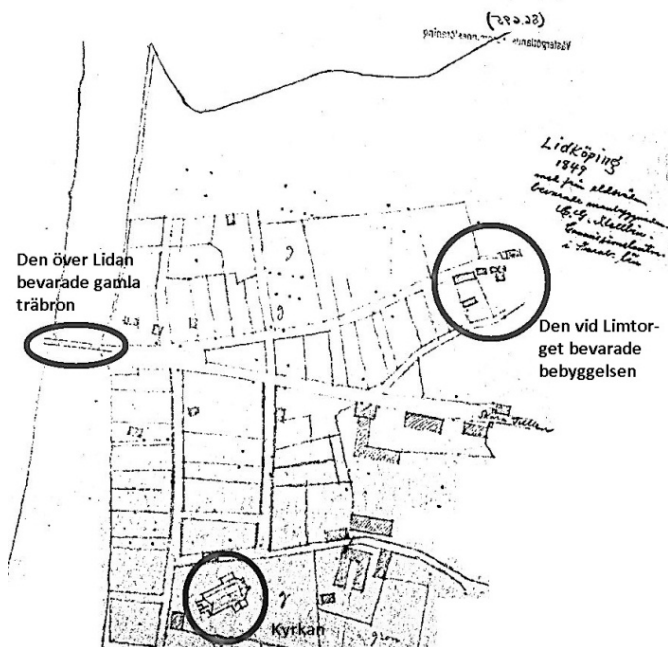

Bild 3. Utdrag ur C. G. Mellbins karta över manbyggnader som stod kvar efter branden i Gamla staden i Lidköping 1849 med mina kommentarer.

olyckorna af våld, har i allmänhet fortgått under lyckliga förhållanden. Dess läge inuti landet har skyddat staden från fiendehand, ehuru den icke undgått känningar af Danskarnes ströftåg i Westergötland åren 1611 och 1676.

I afseende på händelserna under förstnämnda år meddelar ett gammalt manuscript, undertecknat "N. R. T.", att:

"Hvad fram- eller motgång denna stad genom krig eller andra olyckliga händelser kan vara öfvergången, har man ingen säker underrättelse om, allenast säges efter gamla mäns tal, att 1611 då Konung Christian IV var infallen i Westergötland har han med sitt folk varit staden när på trefjerdedels mil vid Häreneds kyrka. Men är blifven i sitt uppsåt hindrad af särdeles stratagemate, som Pastor loci, då för tiden herr Oluf benämnd, praktiserat. Sedan han några dagar förut fått kunskap, har han gjort upp åtskilliga eldar i skogen utmed vägen, der fienden skulle marchera förbi, samt ställt en hop, som gingo och bullrade på trummor i skogen natt och dag, af hvilket fiendens krigsmakt, som ernades till Lidköping, förskräcktes, retangerades sig till sitt följ till Skara, och det afbrände. Några dagar derefter, kommer Kung Christiern sjelf till Lidköping, då allt folket var utflytt med sitt goda till Tidvägen, träffades allenast uti ett hus en gammal qvinna, som till födan icke mer hade uti förråd än en surlimpa och lite honung uti en skål, hvilket hon Konungen presenterade, och när han deraf ätit och tog afsked af samma qvinna, sade han: "säg ditt folk, när de komma hem, att Konung Christian här ätit af den limpan och doppat i denna honungen."

Texten ovan är ett utdrag ur ett dokument, som presenterades i LnT den 12 januari 1867. Där kan man läsa, att dokumentet hade funnits i rådman Jungmarkers samlingar och att det handlade bland annat om "Lidekiöpings Stads Fundation". I en kommentar kan man läsa, att "Förestående synes vara uppsatt i slutet af 16- eller i början af 17-hundratalet". Claës Johan Ljungström var ju komminister i Lidköping, när LnT presenterade dokumentet.

Det gamla huset vid Limtorget, där den gamla kvinnan befann sig, anses i olika sammanhang fortfarande stå kvar om än i ändrat skick. Det var den gamla tullstugan, som idag är en tvåvånings träbyggnad. Dagen före midsommar 2015 besökte jag Limtorget och då fotograferade jag huset, se bild 4. I fönstret på bottenvåningen kunde jag läsa, att "Danske kungen Kristian d 4:e övernattade här 1612", se bild 5.

Bilder 4-5. Huset "Slottet" vid Limtorget i Lidköping och texten i dess fönster.

Jag blev av ägaren till huset inbjuden att bese huset invändigt. Då kunde jag i ett informationsdokument läsa mera om huset, som i folkmun kallas för "Slottet", se bild 6.

"Slottet"

Byggnaden från 1600-talet var ursprungligen i ett plan. Den har fungerat som tullstuga och gästgiveri. När den Danska hären härjade i området 1612 besökte den Danske kungen Kristian IV gästgiveriet. Huset har sedan dess i folkmun kallats "slottet. Huset är i privat ägo.

Bild 6. Ur informationsblad om "Slottet".

I ett annat dokument, kunde jag också läsa bland annat: "Kungen fick nöja sig med ett krus surt öl och en hård brödbit plus inkvartering i en liten stuga vid Limtorget. Han lär ha funnit sig i detta enkla mottagande, och efter det har huset i folkmun kallats Slottet. ... Om historien verkligen är sann är oklart, men huset kallas fortfarande Slottet. Fast det är förstås tvivelaktigt om huset verkligen är så gammalt som från tidigt 1600-tal, hur som helst är det ett av de äldsta i Lidköping." På dokumentet står det, att det är upprättat "Efter en artikel av Hans Menzing i Skaraborgsbygden".

En intressant fotnot i detta sammanhang är, att ägaren av huset vid mitt besök där berättade, att han hade ärvt huset av en släkting och att han själv inte var Lidköpingsbo. Han bodde dock i huset några månader varje sommar. I efternamn heter han von Wallenstein och är enligt egen utsago ättling i rakt nedstigande led till Albrecht von Wallenstein, den tyske fältherren som besegrades av den svenska hären i slaget vid Lützen 1632.

Det kan också noteras, att årtalet för Kristian IV:s besök vid Limtorget i Ljungströms bok anges vara 1611 och i dokumenten i "Slottet" vara 1612. Det torde vara det senare årtalet som är det korrekta. Så vitt jag har förstått om Skara stads historia, brändes staden av danskarna i början av detta år.

Jag fick även i Claës Johan Ljungströms bok lära mig, att Gamla staden i Lidköping vid flera tillfällen före 1849 varit utsatt för

Claes Johan Ljungström 1819-1882

förödande bränder, bland annat 1703. Däröf kan man i boken läsa, att "år 1703 d. 8 Aug., då i norra stadsdelen på några timmar tjugetvå hus nedbrände, och hela staden skulle blifvit ett rof för lågorna, om icke helt oförmodadt den då rådande stormen afstannat". Därigenom fick jag en förklaring till en notis med rubriken "Fynd vid gatugrävning i Lidköping" i NLT den 19 juni 1950. I notisen berättas:

"En del fynd har gjorts under de grävningar som pågår längs Skaragatan i Lidköping. Bland det man först påträffade var brända kornax och trävirke. Hr Benjamin Lidholm förmodar att fynden daterar sig från den stora branden 1703, då hela norra staden brann ned. Resterna kan möjligen härstamma från ett sädesupplag och stallbyggnader."

Om Claes Johan Ljungström kan man för öfrigt läsa bland annat följande i J. Aléns *Lidköpings kommunala historia Från mitten av 1800-talet till nuvarande tid*:

"Efter Lexells avflyttning tillträdde komministraturen av Claes Johan Ljungström, en torparens son från Sandhem, född den 25 juni 1819. ... År 1866 blev han komminister i Lidköping, där han stannade till 1872, då han tillträdde kyrkoherdebefattningen i Västra Tunhem. Ljungström kan räknas bland stiftets bästa prästmän, i varje fall en av de litterärt mest produktiva. ... Han tog även initiativet till bildandet af Västergötlands fornminnesförening, vilket skedde vid ett af honom sammankallat möte i Skara den 11 juni 1863. I Lidköping var han ledamot af stadsfullmäktige åren 1868-69. Han avled den 8 december 1882."

När Claes Johan Ljungström hade dött, skrev Lidköpings Tidning den 13 december 1882 om honom i sin ledare bland annat: "Under de 6 år han verkade härstädes hade församlingsborne alltmer lärt sig att värdera den nitiske och begåfvade predikanten med den rättframma och vänfasta karakteren. Stor och allmän var saknaden inom församlingen när han 1872 skildes från densamma för att tillträda Tunhems stora konsist. Pastorat af 1:a kl. ... Vid sidan af sitt presterliga kall hade kyrk. L. tid och krafter öfriga att utöfva en rätt betydande författareverksamhet. De historiska minnena älskade han varmt och deras vård låg honom mycket varmt om hjertat. Han var den egentlige upphofsmannen till Västergötlands fornminnesförening, hvars sekreterare han varit från dess stiftelse. Från trycket har han utgifvit åtskilliga häradsbeskrifningar, bland dem en öfver Kållands och Kinnefjerdings härader med staden Lidköping. I tidningar och tidskrifter, i synnerhet Svenska Familje-journalen, har han författat en mängd kulturhistoriska skildringar och skaldestycken. Sedan 1863 var han korresp. medlem af Nord. Oldskrifts-selskap i Köpenhamn och sedan 1867 af Vitterhets- historie- och antiqvitetsakademien. Kyrkoherde Ljungström efterlemnar enka i 2:a giftet och en dotter med sin första maka."

Alf Johansson

Äntligen ett exlibris efter 60 år

När jag i tidiga tonår inledde min livslånga "samlarkarriär" var den lilla handboken i "När-Var-Hur-serien" *Min hobby* från 1948, som kanske en del jämnåriga kommer ihåg, min vägvisare. Med dess hjälp lärde jag mig samla allt från autografer till tidningsklipp, skriva accessionskatalog, lyssna på kortvågsradio, bygga modellflygplan, tala esperanto och stenografera. Boksamlingen från den tiden innehöll ju mest Biggles, indianböcker och Sten Bergmans upptäcktsresor. Men från mina tonår har jag bevarat en skiss i tusch till ett exlibris, som tyvärr aldrig kom längre än så.

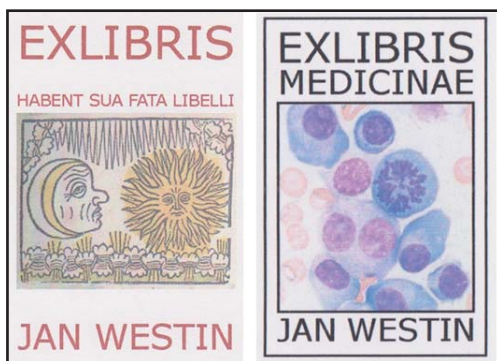
Under alla år sedan dess har jag avundsjukt sneplat på alla "rik-tiga boksamlare" exlibris, även om jag många gånger undrat över vilken koppling en del symboler, nakna damer och adliga vapen haft till vederbörandes boksamling. Jag har sökt råd hos olika experter, men har aldrig hittat någon konstnär som kunde teckna i en stil som jag gillade.

Brandskadade böcker ersatta

För några år sedan drabbades min son och hans familj, som bor i Skåne, av en förfärlig brand i sitt hus, som förstörde delar av det ganska stora biblioteket. För att ge lite tröst i bedrövelsen åtog jag mig att köpa nya antikvariska exemplar av de 100 viktigaste av de böcker, som gått till spillo av eld och sot. Jag fick då för mig att förse de nya böckerna med ett exlibris, som minde om branden, men ändå pekade framåt. På samma sätt som mitt tonårsexlibris var tecknat för hand, så tyckte jag att ett exlibris på 2000-talet kunde vara egentillverkat med hjälp av dator och scanner. Resultatet blev så här

Bilden är "lånad" ur den första på svenska tryckta boken *Dyalogus creaturarum moralizatus* (Skapelsens sedelärande samtal) från 1483, tanken var att illustrera att med omvårdnad kan nytt liv spira. Den latinska sentensen är hemmagjord, men jag tyckte den passade till bilden: Det återskapade biblioteket efter branden 2009. Stimulerad av detta försök och när de 100 böckerna var på plats i sina nya hyllor tog jag upp tanken på ett exlibris till mig själv igen. Till en början fortsatte jag på samma tema:

Jag gjorde många försök, men vart inte riktigt nöjd. Jag provade också med olika tänkvärda latinska sentenser. Jag tyckte det inte var helt fel att slå vakt om kontinuiteten bakåt, även för ett exlibris i modern form. Går man igenom gamla exlibris finns en uppsjö av sådana – mestadels latinska – deviser, mer eller mindre gångbara i dagens värld: *Post tenebras spero lucem*; *Cum deo pro rege et patria*; *Scientia varia, veritas una*; *Cum libris non solus*; *Qui amat non laborat*; *Verba volent, scripta manet*. Den gamle professorn på barnbördshuset i Göteborg, Emil Jerlov, fick fint till det med *Amor populi fructus meus* (Folkets kärlek min belöning). På Erik Axel Karlfeldts vackra exlibris står det *Quia nominor vir*. Något svårtolkat men med betydelsen ”eftersom jag nämnes man”, kanske underförstått man = karlaxel. Men för min del kom det inte längre än till skisser, ibland när man hade en stund över.

Carolina Laudon

Vid utdelningen av Stena-stipendierna i Göteborg 2014 hade jag tillfälle att diskutera exlibris med Carolina Laudon, som var en av stipendiaterna. Hon är göteborgsbaserad, grafisk formgivare, konstnär och pedagog men ser nog helst att hon uppfattas som typsnittsdesigner. Mycket självständig men med Karl-Erik Forsberg svävande i bakgrunden. På senare år har hon bl.a. givit DN och Systembolaget ett nytt grafiskt ”ansikte”. Hennes arbete har uppmärksammats i olika sammanhang, 2012 fick hon det s.k. Berlingpriset på Kungl. Biblioteket.

Carolina Laudon

Jag blev fascinerad av hennes arbete med bokstavsformgivning och kände att här fanns äntligen möjligheten att få hjälp med ett eget exlibris. Efter lite diskussion ställde hon också upp, men exlibris hade hon aldrig gjort tidigare. Målsättningen var att utformningen både skulle säga något om mig, men också spegla hennes arbetssätt. Jag var tidigt på det klara med att några medicinska ormar, slingrande kring stavar eller skålar, det skulle inte komma på fråga. Jag kunde tänka mig någon allusion på min hembygd, som är i Örgryte i östra Göteborg, stadsbarn från födseln, men det var svårt finna någon entydig symbol för mina röda tegelstenskvarter.

Så vi lekte istället med bokstäver; jag har alltid varit fascinerad av bokstäverna på gamla romerska inskriptioner och Carolina tog upp den tråden och lät mig se några olika förslag på ett antikiserande men ändå modernt personligt ”typsnitt”. Det blev då naturligt att också foga in en latinsk devis i exlibriset. Förstås med en blinkning bakåt i tiden, men också ett uttryck för min syn på bokägandet: *Habent sua fata libelli* = böcker har sina öden. Både i betydelsen att böcker gör sin resa, från en ägare till en annan; men också att den skrivna/formgivna/producerade boken går ett ovisst öde till mötes, omhulad hos en läsare/ägare, förvandlad till makulatur hos en annan. Så till slut blev det så här

Exlibriset är tryckt av Mikael Rundqvist på det anrika Rundqvists boktryckeri i Göteborg. Så nu återstår bara att klistra in mitt bokägarmärke i några tusen volymer; jag har bestämt mig för att det får ske i den takt som det faller sig; varje gång jag tar ut en bok ur hyllan får den sitt märke.

Jan Westin

Åsaka-Björke hyllar hundraårig järnväg

Norra Björke station omkring 1920.

Järnvägen Trollhättan – Nossebro fyllde hundra år 2016, och detta firades på många sätt även om järnvägen bara överlevde drygt halva tiden. Till dem som uppmärksammat banan hör Åsaka-Björke Hembygdsförening som ägnat större delen av en ny skrift åt banan och jubileet.

Kring förra sekelskiftet växte Trollhättan så det knakade och behövde bra förbindelser med omvärlden. Visserligen fanns Bergslagens Järnväg som gav kontakt med Göteborg, men man behövde tydligen också komma nära den skaraborgska slätten med dess livsmedelsproduktion. Visst verkade det mest naturliga att söka sig till Vänersborg där banan mellan Uddevalla och Herrljunga drog fram över bördiga bygder, men kanske spelade konkurrensen mellan städerna in. I alla fall valde man att bygga en bana till lilla Nossebro, som gav kontakt med Västgötabanen.

Man avfärdade också tankarna på en elektrifierad bana, det blev för dyrt. Så Trollhättans kontakt med slätten blev en smalspårsbana med ångtåg. I alla fall ett bra tag, senare kom den berömda rälsbussen Gullhöna, som egentligen var namn på flera olika vagnar.

Första tiden var antalet resande stort, men ganska snart sjönk det igen. Än värre blev det när en del industritransporter också valde bort Nossebrobanan. Så verksamheten gick mycket sällan ihop, och hade det inte varit för att landsvägarna var så dåliga hade nog banan försvunnit innan 1968. Då hade pengar anslagits till vägförbättringar, men de planerna verkar ha fungerat dåligt.

Det lilla häftet berättar ingående om järnvägens uppgång och fall, med speciell tonvikt förstås på Åsaka och Björke. Utöver rikligt med intressanta fakta kring banan finns där också massor av bilder.

Hans Menzing

Skrift nr 7. Åsaka – Björke Hembygdsförening 2016. JärnvägsAktie Bolaget Trollhättan – Nossebro. Redaktör: Karl-Gustav Danielsson. Utgivare: Åsaka – Björke Hembygdsförening. 32 sidor.

Björngatan 17 A · 553 37 Jönköping
Telefon 036-34 04 70 · 036-418 94
Mobil 070-748 83 25

ÖPPETTIDER

Måndag – Fredag 13.00 – 18.00
Lördag 10.00 – 13.00
Andra tider efter överenskommelse

Sanctus Brynolphus
Episcopus Scarenē.

FÖRFATTARTRADITION BRYNOLF

Dagmar Lagerberg

Brynolf Algotsson, biskop i Skara 1278–1317, har tillskrivits fyra latinska hystorier, tidigare kallade rimofficier. Hystorierna ägnas den helige Eskil, den saliga Elin från Skövde, jungfru Maria samt en tagg ur Kristi törnekrona.

Tonsättaren och docenten i musikvetenskap Ingmar Milveden har i sin doktorsavhandling "Zu den liturgischen 'Hystorie' in Schweden: Liturgie- und choralgeschichtliche Untersuchungen" (1972) kommit till slutsatsen att biskop Brynolf inte kan ha författat de nämnda verken. Den detaljerade analysen har Milveden redovisat i delarbetet "Neue Funde zur Brynolphus-Kritik" (1972).

I den nu (2016) utkomna boken "Författartradition Brynolf" går Dagmar Lagerberg igenom Milvedens resultat och den efterföljande forskningen och diskussionen. Ett kapitel behandlar Brynolfs kanonisationsprocess och vittnesmålen vid detta tillfälle. Vidare presenteras de s.k. *Notule Brynolphi* (liturgiska statuter tillskrivna biskop Brynolf) i två 1400-talsversioner tillsammans med en transkription av statuternas dominikanska 1200-talsförlaga "Correctorium Humberti". Detta projekt hade påbörjats av Milveden men inte hunnit avslutas före hans bortgång 2007.

Dagmar Lagerberg: **Författartradition Brynolf**. En granskning av diskussionen kring de liturgiska verk som tillskrivits biskop Brynolf av Skara jämte en transkription av de s.k. *Notule Brynolphi* och deras förlaga. Stockholm 2016. ISBN 978-91-86939-78-6 Instant Book, Box 49109, 100 28 Stockholm. Tel. 08-651 39 70. info@instantbook.se, www.instantbook.se

Vi i Västsverige fick upplysning

1899 fick domkyrkan utanför mitt fönster elektriskt ljus. Det var säkert många som tog en tur till Skara bara för att se detta mirakel. Men Skara var inte först, Borås Caroli slog oss med fem år. Andra kyrkor fick el först långt in på 1900-talet.

Fast denna tidiga upplysning i Skara var inte särskilt miljövänlig. Man slapp osande och rykande ljus inne i kyrkan, istället pustade och rök det utanför av två koldrivna ånggeneratorer som levererade ström till kyrkan och stadens centrum. Ett överdåd som idag med kyrkan upplyst utvändigt på nätterna kunde man nog inte drömma om.

Däremot drömde man i Gullspång om att få leverera ström till både Skara och Borås, men Trollhättan bjöd under och tog hem kontrakten. Fast allra först var tydligen Rydals bomullsspinneri som installerade en vattendriven elgenerator i Viskan 1882. Med båg-ljus ordnades upplysnings-så att arbetet kunde fortgå dygnet runt. Maskinerna däremot drevs inte med el, utan direkt med vatten. Detta och mycket annat kan man läsa i ett innehållsrikt häfte från Skepplanda hembygdsförening. "Västsveriges elektrifiering" heter det och redaktör är Sven-Erik Björklund. I skriften finns massor av information, illustrationer och kartor som gör att läsarna kan leta fram material som handlar om just deras område.

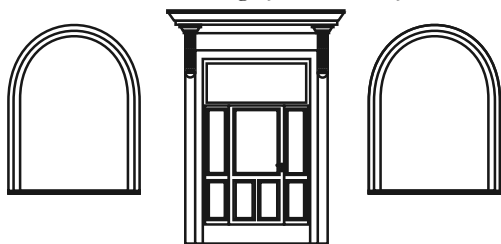
Värdefull information, för elektrifieringen förvandlade bygden på många sätt.

Hans Menzing

Västsveriges elektrifiering. Redaktör: Sven-Erik Björklund. Utgivare: Skepplanda hembygdsförening. 100 sidor i A4-format.

Antikvariat Tranan
Trumpetvägen 8, 514 32 Tranemo
Tel. 0325-768 46

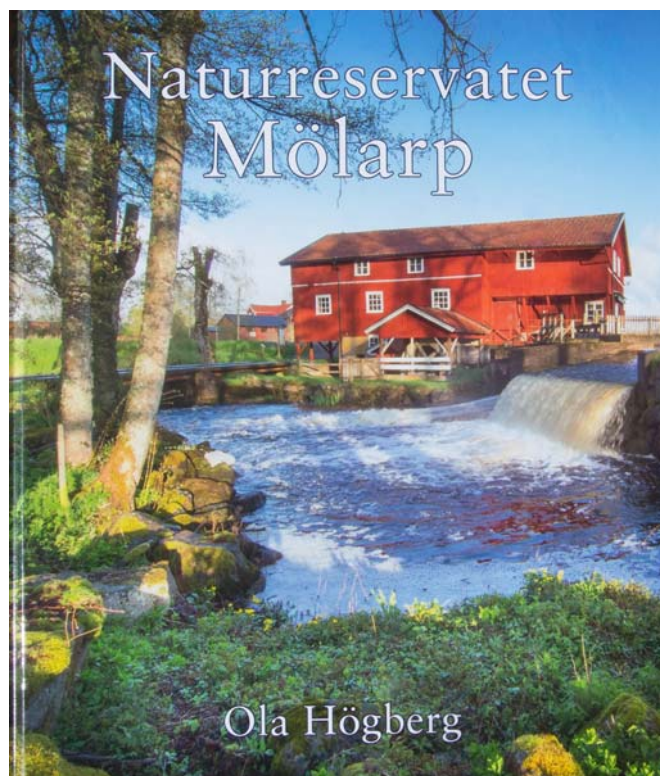
MATS REHNSTRÖM
Rara böcker, bibliografi & handskrifter

ANMÄL DIG FÖR ANTIKVIARIATETS
NYHETSBREV

- De skickas till abonnenterna via E-POST
- Nyhetsbrevet distribueras i PDF-FORMAT
- De utkommer med en till två veckors mellanrum.

ANMÄLAN GÖRS ANTINGEN VIA E-POST:
rehnstroem@svaf.se
ELLER VIA FORMULÄRET PÅ VÅR HEMSIDA:
www.matsrehnstroem.se

Mölarp's kvarn och forsarna kan ses på omslaget till boken.

Mölarp skildrat i vacker fotobok

Naturreservatet Mölarp i Fristad är ett populärt utflyktsmål inte minst för boråsare. Nu har Mölarp's ö, omfamnad av Viskan, Kröklings hage, Skalle med fågeltornet och andra naturliga lockelser presenterats i en bok med Ola Högberg som redaktör och huvudförfattare.

Till sin hjälp har han nio medförfattare som granskar områdena ur olika vinklar. Och det finns mycket att beskriva både om markområdena och om insekter, djur, blommor och fåglar. Till rariteterna bland de drygt 250 växtarterna hör silvertisteln, medan fågelvänner kan glädjas åt både forsärla och strömstare. Här finns också mycket historia att upptäcka, kungagraven liksom industriminnen. Om ni undrar så är kungagraven en hållkista från yngre stenåldern.

Här finns också Mölarp's kvarn, namnet kan kanske betyda mjölnarens torp, vid forsarna som sedan 1500-talet utnyttjats till kvarnar, såg och vadmalstämp. Här uppstod Fristads första industriområde i slutet av 1800-talet.

Allt detta skildras i faktarika texter som massor av härliga bilder.

Hans Menzing

Naturreservatet Mölarp. Redaktör och huvud fotograf: Ola Högberg. Förlag: Ola Högberg, Fristad. 96 sidor med massor av bra bilder.

Störst på Västgötlitteratur, Vätternböcker, Göta Kanal och Folke Dahlberg

Antikvariat Wetter, Göran Midman

Tunnbindaregränd 1 A, 544 30 Hjo

goran.midman@hjomail.se

0503-655895, 072-7414209

www.bokborsen.se

Tankelänkens Västgötajul räddas av Mimers brunn

Mimers brunn

Arkeologi Etnologi & Historia i Västra Götaland

Förbundet Tankelänken har funnits i hundra år och dess jultidning, Västgötajul, har nått 85:e årgången. Mimers brunn som är inne på årgång tio. Från och med i år skall Västgötajul, som kanske är den sista av de förr så vanliga jultidningarna, ingå som en del i Mimers brunn novembernummer. Prenumeranterna får alltså en dubbel så stor tidning.

Och samarbetet känns naturligt. Tidningarna ägnar sig båda åt den egna bygdens människor och historia, men jultidningen är förstås mer inriktad på julminnen. Över huvud taget innehåller den mer personliga betraktelser, även om de minskat något på senare år. Det finns rentav några som medverkar i båda tidningarna.

Västgötajul

TANKELÄNKENS JULTIDNING 2016

85:e årg. Pris: 50 kr

1

Folkets kultur

Tankelänken som står bakom Västgötajul är nog rätt okänd för de flesta trots att den funnits i hundra år. Så intressantast i Västgötajul är nuvarande ordföranden Bengt Fåglefelts omfattande artikel om Förbundet Tankelänken – hundra år i idealitetens tjänst. Vi får veta att föreningen startades av sex eller tio elever vid Älvsborgs läns folkhög- och lantmannaskola i Herrljunga. Rektor var Sanfrid Welin, en känd personlighet i den tidens västgötska kulturliv, och han hade säkert påverkat.

Tanken var att föreningen borde besjåla en sund, idealistisk och framåtsträvande landsbygdsungdom. Ganska snart kom ett första nummer av en ännu namnlös Tankelänken utskrivnen på skrivmaskin. Upplagan kan inte ha varit så stor, och det dröjde ett tag innan Västgötajul föddes.

Fåglefelt ger en ingående beskrivning av männen, för det är mest män, bakom detta ideella arbete. Det är ett bra exempel på ett ideellt kulturarbete med spridning av folkets berättelser till folket. Det blev aldrig någon massrörelse, men lade kanske grunden för en massrörelse, den stora västgötska hembygdsrörelsen och dess tidskrift Västgötabygden.

Julen är räddad

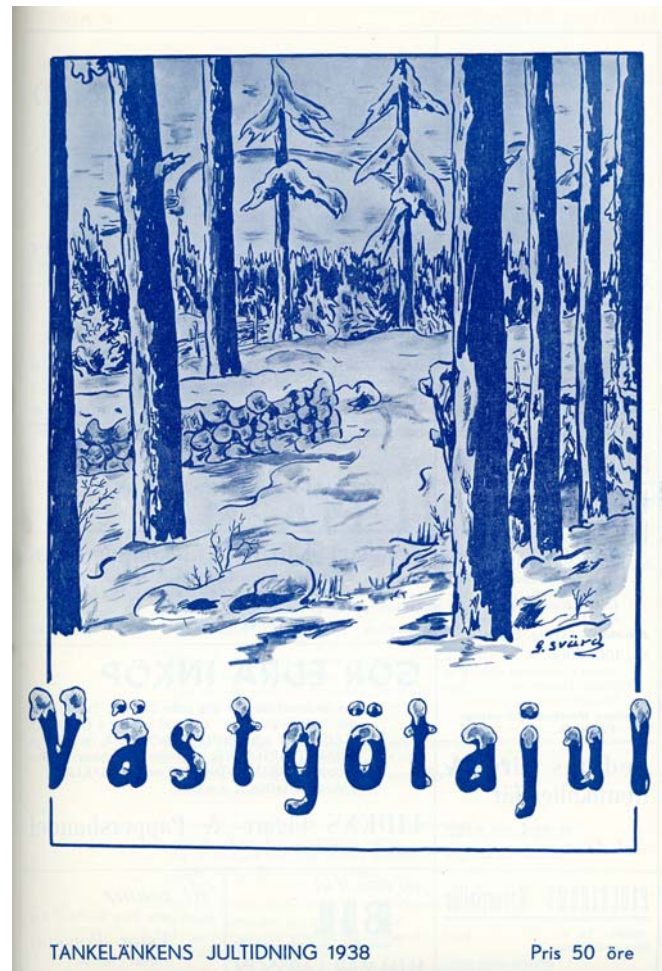
Det är roligt att tidningen Västgötajul på detta sätt räddas, samtidigt som den kanske kan locka än fler läsare till Mimers brunn. Denna är en modernare satsning på hembygdens historia och kultur där en rad ofta återkommande författare bidrar med faktarika och personliga artiklar. Så skriver Agneta Tjäder om När koleran kom till Västergötland, Helena Backman presenterar rariteter på Stifts- och landsbiblioteket i Skara. Denna gång Ulrika Eleonoras dagsboksanteckningar för 1709. Medan Ankie Wahss undrar varför det inte finns någon västgötahöna.

För att ta bara några axplock ur det rika och omväxlande innehållet.

Båda tidningarna är förstås rikligt illustrerade.

Hans Menzing

Mimers brunn och Västgötajul i samarbete. Mimers brunn. Arkeologi, etnologi och historia i Västra Götaland. Nr 5 2016 Redaktör: Christina Ström. Västgötajul. Tankelänkens jultidning 2016. Redaktör: Johnny Hagberg. Sammanlagt 76 sidor.

Götalandshypotesen aktualiserad på nytt

Sparlösastenen, vår största gåta, innehåller bland annat namnet Erik, vanligt bland tidiga kungar, och i sin nya bok spekulerar Bengt Råsled över om denne Erik kan vara den kung Erik som nämns i Rimberts berättelse om Ansgars andra besök i Birka, då det mesta av missionsarbetet har gått förlorat. Och denne Erik hade tydligen så gott rykte bland folket där att de ville lyfta fram honom som gud om det var så att det behövdes. Kung Erik kan rentav ha grundat Birka.

"Götalandshypotesen under forntid" – medeltid heter denna del tre av Råsleds historiska trilogi om landet söder om Väneren. Liksom föregångarna är detta en uppföljare till vad som förr lite vårdslöst kallades Västgötaskolan, trots att det ju aldrig fanns någon enhetlig skola. Den store föregångaren då, Verner Lindblom, hyllas i alla fall här och innehållet är i hans anda.

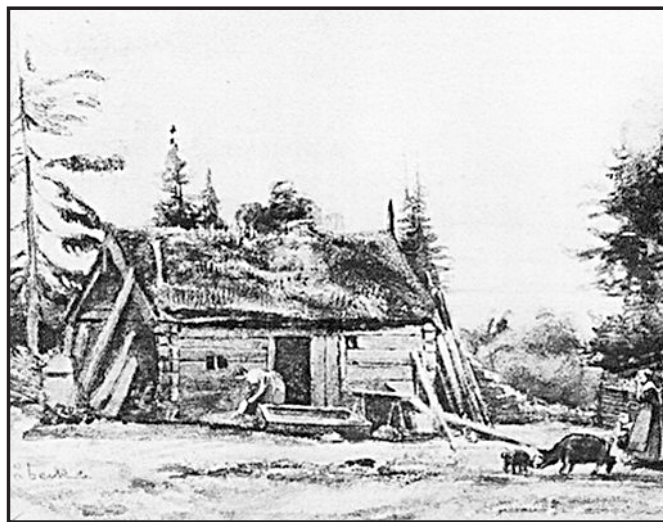
Mycket utgår från olika senare skrifter, så tas Otto Lövgrens uppsats vid Göteborgs universitet som utgångspunkt för funderingar om det inte är Olof Schötkonung, och inte norrmannen Olav Trygvason, som är Anglosaxiska krönikans Analfvilken 994 tvingar till sig en enorm danagäld från engelska befolkningen, ren utpressning alltså.

Om ni undrar över den konstiga stavningen av Skötkonung så knyts den till uttalet väschöte. Olof skulle alltså kunna ha varit väschötskung, men när hans makt sträcks ut över hela riket försvinner syftningen på Västergötland. Han blir Olof Schötkonung. Det finns många sådana tankar i boken, nästan allt bygger på olika källor som kommit till på senare år. Dessvärre utvecklas tankarna inte så mycket att vi får någon riktig bild av landet vid Väneren. Men säkert är det många som med stor behållning tar del av dessa tankar som har det gemensamt att de på olika sätt lyfter fram Västergötlands tidiga storhet.

Hans Menzing

Götalandshypotesen under forntid – högmedeltid. Del tre. Redaktör: Bengt Råsled. Förlag: Atremi. Cirka 75 sidor.

Alla dessa dagar på Kulla i Upphärad

Fritz von Dardel har ritat ett hus från norra Västergötland, som påminner lite om Kulla.

Boken "Alla dessa dagar" berättar om de första backstugusittarna på Kulla, Ingebor Larsdotter och Andreas Swensson. Kulla ligger ute i skogen, men bara 25 meter från motionsslingan i Upphärad söder om Trollhättan. Kulla byggdes 1860 och var bebott i hundra år. Sedan var det fritidshus innan siste ägaren insjuknar och dör. I sju år står Kulla övergivet. Skorstenen är trasig och vattnet rinner rakt ned i vedspisen i köket. Ytterdörren och fönstren blir snabbt sönderslagna, och det lilla som finns av värde stjäls. Risken är stor att det skall bli räddningslöst förlorat.

Men så bestämmer sig Upphäradsson Lena Calmestrand, under en skogspromenad med hundarna förbi Kulla, som så ofta förr, att huset är alltför värdefullt för att försvinna. Det bör räddas som byggnadsminne. Hon startar direkt ett intensivt arbete för att få igång en räddningsaktion. 2005 bildas föreningen Backstugans Vänner med ett 30-tal medlemmar och föreningen får huset av dödsboet efter sista ägaren. Nu är huset kärleksfullt restaurerat och förklarat som byggnadsminne. 2012 fick Kulla Sveriges Hembygdsförbunds byggnadsvårdspris för bäst restaurerat hus. Det är Lena Calmestrand som skrivit denna bok på drygt 70 sidor i A4-format, och hon går 200 år tillbaka och ger målande beskrivningar av hur livet kunde vara då. Hon har förbluffande många fakta att förmedla så att läsaren får en bra bild av hur livet på och kring Kulla kan ha varit.

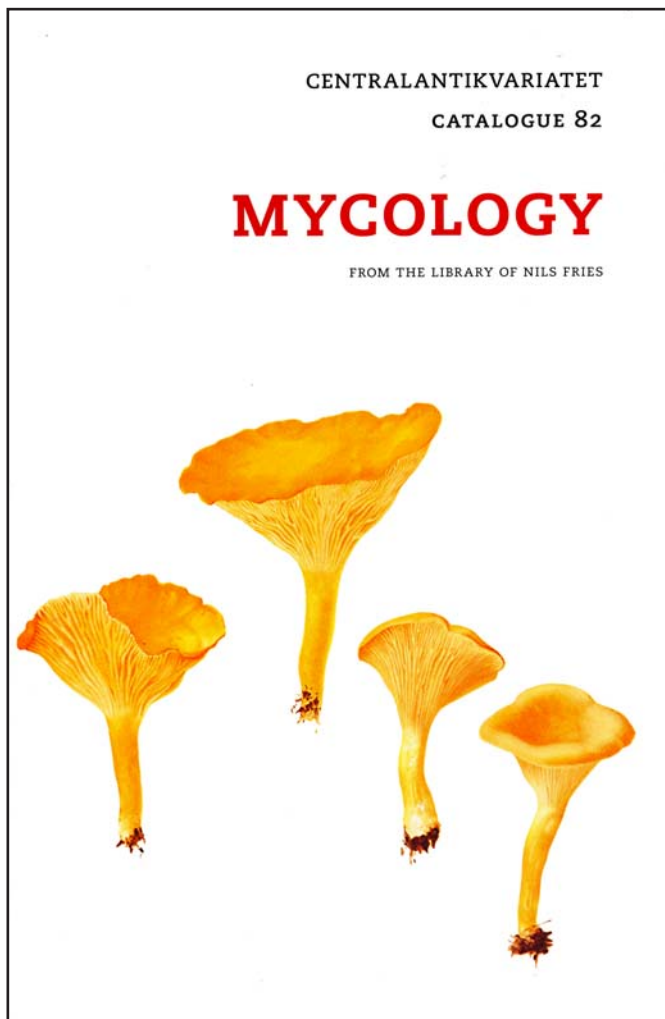
Alla intäkter från boken tillfaller förstas Kullas bevarande.

Hans Menzing

Alla dessa dagar. Berättelser om Ingebor Larsdotter och Andreas Swensson, de första backstugusittarna på Kulla. Författare: Lena Calmestrand, som även var den drivande bakom arbetet att rädda Kulla, som ligger i Upphärad. Boken är på drygt 70 sidor och startar 200 år tillbaka och ger målande beskrivningar av hur livet kunde vara då. Kulla byggdes 1860 och var bebott i hundra år. Behållningen för denna högst läsvärda bok går förstas till Kullas bevarande.

Författare: Lena Calmestrand. Cirka 70 sidor.

Bokkataloger

Få ting gläder en boksamlare så som när en bokkatalog ankommer brevlådan. Förr var det många antikvariat som skickade ut kataloger där både allmänna och speciella böcker presenterades. Berömda är katalogerna från Björck & Börjesson som utgavs 1924, 1935 och 1943. Ännu idag är dessa goda referensböcker vad gäller den svenska topografiska litteraturen. Detta antikvariat gav ut en mängd specialkataloger över böcker i olika specialområden.

Vad gäller kataloger över större enskilda samlingar gav Libris med Åke Andersson och Nils Nordqvist i spetsen ut ett flertal sådana. Libris höll i auktionerna efter ingenjören Sten Westerberg på Beatelund. I fem tryckta kataloger som utkom 1972-73 presenterades det som skulle säljas – och det var inte lite! Beatelundssamlingen är nog en av de förnämsta och vackraste som försålts i Sverige. Som samlare var Sten Westerberg kräsen och noggrann. De flesta av böckerna var i originalskick eller bundna av framförallt hovbokbindaren Gustaf Hedberg. Denne hade lagt ner stor möda och konstscklighet att framställa ytterst vackra bokband. Ingen möda eller kostnad sparades på banden.

Även Bengt Bernströms vackra och utsökta boksamling såldes genom Libris 1977-81. Förteckningen omfattade 5 kataloger med 1845 utrop. Ytterligare en katalog sammanställdes och innehåller hans stora samling av bokväsen. Bengt Bernström avled 1977 vid närmare nittio års ålder.

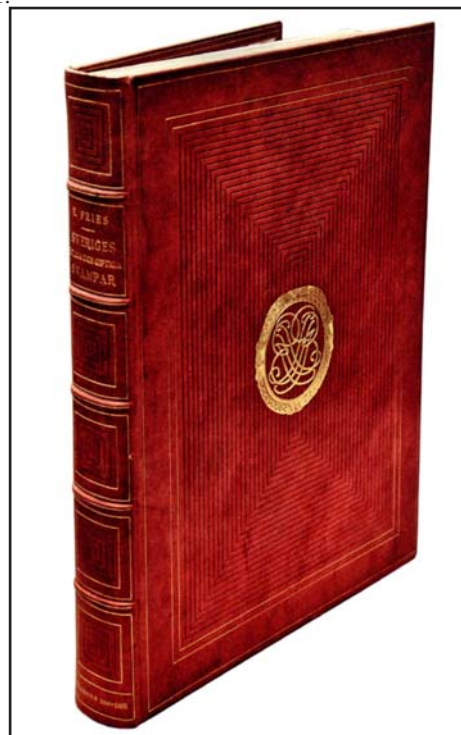
En annan västsvensk samlare vars böcker såldes genom katalog var Tullkontrollören Harald Thorsson (1869-1944), Göteborg. Samlingen försålles genom antikariatet Thulin & Ohlson i Göteborg. Katalogen med N: r 158 hade som titel: *En*

gammal bokälskares bibliotek. Vackert skriver bibliotekarien J. Viktor Johansson i katalogens inledning om Thorsson: "Det väckte stor förvåning bland dem som visste om saken, då han i höstas helt plötsligt fick för sig, att han skulle göra sig av med sina kära böcker. Hans skäl härför var, att han inte ville tänka sig, att de efter hans bortgång skulle fraktas till auktionskammaren, där vårdslösa händer skulle ta hårt i dem och fläcka ner dem på visningsdagarna. Han ville hellre genom ett antikvariat skaffa dem nya tillflyktsorter. Så kommo de i Thulin & Ohlsons ägo."

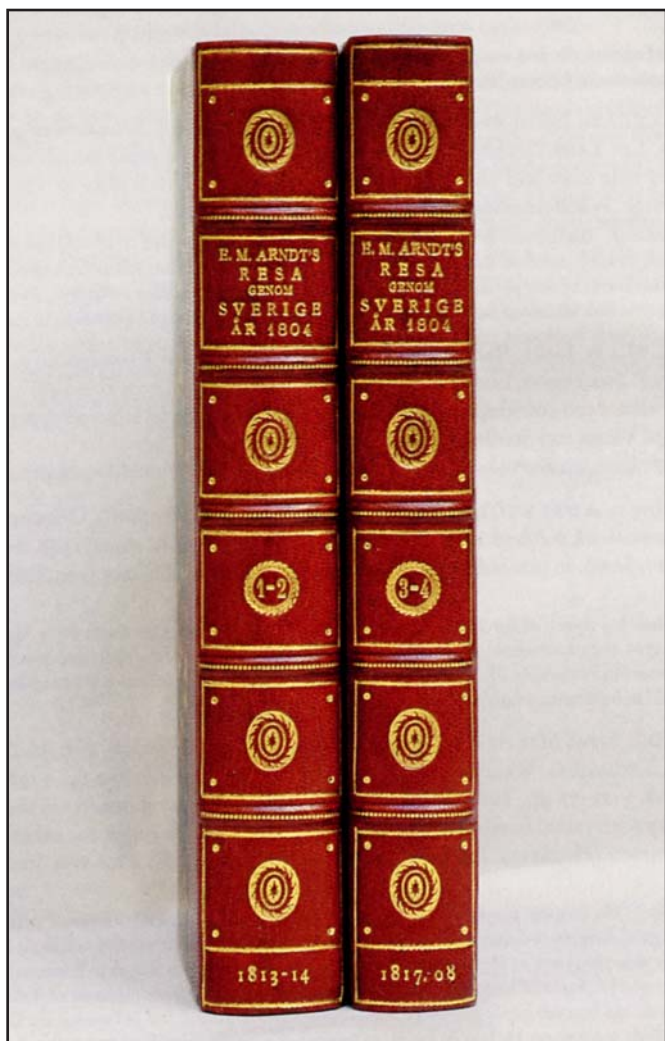
Detta antikvariat utgav under lång tid bokkataloger. De sålde även en hel del dubletter och andra böcker ur Gustaf Bernströms (1877-1966) boksamling. Antikariatets lilla etikett finns ofta på den bakre pärmens insida.

Idag är det ett fåtal antikvariat som sänder ut kataloger i traditionell utstyrsel. Man gläds därför extra när det ändå finns antikvariat som kostar på sig denna "lyx". Kostnaderna med både katalogisering, tryck och utskick är stora. Mats Pettersson på Centralantikariatet i Stockholm ger regelbundet ut vackra kataloger och i dagarna ankom från antikariatet en mycket vacker sådan med litteratur kring och om svampar med titeln *Mycology*. Det är samlingarna efter Nils Fries (1912-94) och Theodor M. Fries (1832-1913) och Elias M. Fries (1794-1878) som bjuds ut. Den senare kallades "father of Swedish mycology". Kuvertet med katalogen var även frankerat med de av den 20 augusti 2015 utgivna svenska frimärkena med sju olika svampar!

Ett vackert exemplar i katalogen är Elias M. Fries utgåva av Sveriges ätliga och giftiga svampar (1860-66) och i ett prakt-

band av Gustaf Hedberg.

Det är inte så långesedan antikariatet gav ut katalog 80 innehållande böcker från fem århundraden om och från Pommern, ur Victor von Stedingks bibliotek. I denna katalog fanns ett underbart vackert exemplar, av den för västgötalitteratur samlande, särskilt spännande andra upplagan av Ernst Moritz Arndt *Resa genom Sverige år 1804*. Här skildras bland annat ett besök hos boksamlaren Pehr Tham på Dagsnäs. Böckerna är bundna av Hovbokbindare Gustaf Hedberg i två utsökta halvfranska band från år 1936. Det var bra att alla telefonförbindelser denna dag var öppna så att böckerna kunde hitta en ny tillflyktsort i min boksamling!

Då antikariatet är specialinriktat på svensk historia har också kataloger med *Nordisk historia ur L. F. Rääfs samling* liksom *Nordisk historia ur Erichsbergs bibliotek* haft egna kataloger. Detta är bara några exempel på specialkataloger.

Man kan bara gratulera antikariatet till denna katalog. Många vackra och intressanta böcker presenteras på ett föredömligt sätt.

Johnny Hagberg

Antikvariat Asken

25.000 böcker i butik
10.000 böcker på www.bokborsen.se

Stockholmsvägen 30, Mariestad
0501-14373, 0739-446013
Öppet fre 14-18.

Västgötarösten som blev ett Västgötalejon

Jan-Olof Berglund och Claes Astin vid utdelandet av det gyllene Västgötalejonet.

– För Claes Astins starka engagemang för landsbygden, den västgötska dialekten och för den goda mångfalden är det en utomordentligt stor glädje att få lämna över Västergötlands Hembygdsförbunds finaste utmärkelse, det gyllene Västgötalejonet, till Claes Astin, Tibro, sa Jan-Olof Berglund ordförande i förbundet.

Claes Astin, en välkänd röst i Västergötland, radioman, författare, sångare och ofta anlitad kåsör fick i helgen ta emot utmärkelsen Västgötalejonet vid avslutningen av Tångamässan, där hembygdsrörelsen visade upp sig under Hembygdens År. Senaste mottagare av Västgötalejonet var biskop Åke Bonnier 2014.

Under mer än 40 år har Claes Astin varit radioman. Med mikrofon och bandspelare har många hörvärda och uppskattade program sänts ut i radio. Av dessa radiominnen har Claes skrivit flera böcker där också egna foton finns med som visar på en mycket skicklig fotograf. Många radiolyssnare har med glädje tagit del av dikterna som Astin gärna läser. Claes tackade för utmärkelsen genom att läsa stämningsfulla dikter av Jönn, John Liedholm, och Knut Holm.

Monika Moberg

Skarborgs Akademi

Skarborgs Akademi grundades den 28 november 1998 på länsresidenset i Mariestad i samband med att Skarborgs län upphörde. Vår förste preses var den siste landshövdingen, Birger Bäckström. Därefter har ambassadör Sven Linder och professor Arne Zettersten presiderat. Båda avled under den period de ledde Akademien. Sedan i föl är en av våra absolut skickligaste arabister, Bengt Knutsson, bördig från Kålland, preses. Han har på ett fantasieggande sätt beskrivit hur alla de arabiska, till synes svåra språkljuden, kan återfinnas i västgötskan, för att inte säga skarborgsken.

Enligt stadgarna är Akademiens uppgift att sprida glans över den skarborgska vitterheten och främja en skarborgsk identitet. Dess valspråk är ”Snille och blix”, som har ledamoten Jan Mårtenson som upphovsman.

Akademien består av arton medlemmar, vetenskapsmän, författare, konstnärer och ämbetsmän. Bland dem finns åter länets landshövding. Från början handlade det om personer födda i Skarborg men boende på annat håll i världen. Nu har vi börjat luckra upp den principen för att göra Akademien mera lokalt förankrad.

Vi betraktar Johan Henric Kellgren, född i Floby även om han knappast var någon större vän av våra trakter, som vår portalfigur och har försökt hålla vårt högtidssammanträde i något-sånär anslutning till dennes födelsedag den 1 december, vilket vi ofta tvingats frågå.

Varje år utses en Hedersskarborgare, ett pris till bästa avhandling vid Högskolan i Skövde delas ut tillsammans med Länsförsäkringar Skarborg och en årsbok publiceras, där akademins ledamöter medverkar. Bland Hedersskarborgarna märks Birger Jarl och kronprinsessan Victoria samt förstås årets, Sivan Johansson från Vara, som gjort Skarborg till ett veritabelt ostcentrum.

Sedan några år har Akademien sin högtidssammankomst på Högskolan i Skövde i november månad, då några av dess medlemmar håller offentliga miniföreläsningar över ett ämne som de är experter på. Då delas också pris ut och Hedersskarboraren presenteras.

Hittills har åtta böcker kommit ut. I årets bok, Skarborgare – finns dom? finns en rad uppsatser om ett antal skarborgare eller nästan skarborgare. Det är inte min uppgift att recensera en bok som jag själv står som utgivare av. Därför anger jag i stort sett bara vad respektive artikel handlar om.

Professor Sören Holmberg skriver om en av vårt lands främsta fältherrar, Lennart Torstensson, från Forstena. Det är underligt att så mycket kunde hända en man med ett enkelt sonnamn som bara nästan var skarborgare.

Generaldirektör Sören Häggroth behandlar vår mest sedda konstnär Jörgen Fogelquist, 2004 års Hedersskarborgare, som människor på väg till och från jobbet ständigt möter på T-centralen i Stockholm.

Författaren Marianne Ahrne tecknar bilden av några människor i den västgötska obygd, där hon bor – Brismene – och har mötts av stor generositet och vänlighet.

Preses tecknar bilden av sin förra året avlidne företrädare, professor Arne Zettersten och berättar i en annan artikel på ett mycket humoristiskt sätt hur han en gång hamnade i akademien.

Landshövding Lars Bäckström skriver om Skarborg från Birger Bäckström till Lars Bäckström, en hyllning till Birger om man så vill. På slutet återges den visa som sjöngs när Birger slutade sin tjänst.

Direktör Carl Henric Ohlsson, som tidigare gett ut en upp-

SKARBORGARE – FINNS DOM?

Red. Karl-Erik Tysk

skattad bok om världens skarborgare sammanfattar bland annat de utmaningar som väntar Skarborg i framtiden.

Glaskonstnären Åsa Brandt ges oss ett finstämt vänporträtt av sin glasblåsarkollega i Lidköping, Eva Ullberg. En av dennas utsökta vaser pryder bokens omslag. Evas glasblåsarpipor har en tusenårig tradition.

Jan Mårtenson målar ett porträtt av Harry Persson från Tidaholm som förtjänar det namn han fått, Skarborgs meste bolsjevik. Harry förlorade som nittioåring all livslust, när Jeltsin tog över ledningen i Ryssland.

Själv har jag två uppsatser i boken, en om vårt nya helgon Elisabeth Hesselblad, och en annan om polacken Lars-Oscar Pard (alias Kazimierz Wichłacz) som via Montevideo så småningom hamnade i Falköping.

Boken kostar 150 kronor och kan beställas hos undertecknad på telefon 070-2132044 eller epost karlerik.tysk@gmail.com.

Karl-Erik Tysk
Akademiens sekreterare

Västgötalitteratur på Facebook

Hittills har 332 personer anslutit sig som ”vän” till Västgötalitteraturs Facebooksida.

Du som är med i Facebook – skriv Västgötalitteratur i rutan, så kommer vår facebooksida fram.

Där kan Du följa aktuella händelser i föreningen och även göra egna inlägg om västgötalitteratur. Du kanske vill lyfta fram en ny bok, eller eftersöka en gammal dito.

Bokauktion nr 133 genomklubbad!

Föreningens första bokauktion hölls den 14 november 1965 i Altorpsskolans aula i Herrljunga. 40 personer deltog. 215 böcker ropades ut, för 2 295 kronor, 10 kronor i snitt. Sedan dess har ytterligare 132 bokauktioner hållits och kanske har 60-70.000 böcker under åren fått nya ägare. Vi har tre auktioner under året.

Under många år har församlingshemmet i Vara liksom Lagmansgymnasiets matsal varit platsen för auktionerna. På senare tid har de hållits i Stora Levene församlingshem. Här tar Håkan Brander ett stort ansvar med framdukning av stolar och ordnande av kaffeservering.

Vid senaste auktionen den 12 november var det 650 poster som klubbades bort. Flera av dessa hade även a-b-c nummer. Det betyder att logistiken måste fungera perfekt vad gäller böckernas uppläggning, frambärning och betalning. När katalogen skickas ut har Göran Ternebrant katalogiserat ett stort antal av utropen liksom att han sammanställer listorna som skickas in av säljare. Stig Karlsson i Skara är en av dem som stoppar nummerstickor i inlämnade och förtecknade böcker.

Auktionister är Johnny Hagberg och Thomas Johansson. Ungefär kring 180 nummer i timman är vad systemet klarar av. Då har Birgitta Löfgren burit fram böckerna och maken Reino

Bokauktion i Stora Levene Lördagen den 12 november 2016

hållit upp dem för visning. När klubban faller delas de skyndsamt ut av Anne Andersson och Annicka Berggren som också tar emot betalning. Ofta finns det bud på objekten och dessa bevakas av Sven-Olof Ask och Niklas Krantz. De böcker som ropas in på anbud skall sedan transporteras till köpare antingen genom ombud eller över posten, allt skall faktureras och hanteras på bästa och snabbaste sätt. Det är med andra ord ett "hästarbete" bakom varje auktion.

Tyvärr har intresset för bokauktioner i viss mån dalat. Priserna blir ibland löjligt låga. Bra för köpare men sämre för säljaren. Å andra sidan finns det idag inte så många kanaler där man kan avyttra böcker och kanske en boksamling av enklare slag. Böcker med stort samlarvärde är fortfarande högt betalda.

Vad kan man då säga i jämförelse mellan den första och senaste auktionen? Det var ungefär lika mycket folk. Tre gånger så många böcker till avsalu. Den senaste auktionen inbringade 97.000 kronor mer än den första. Storsamlarna är idag borta. Ingen samlar längre allt i västgötalitteraturen.

Annat var det förr när samlare som Hans Sallander, Curt Tubin, Nils Sandberg, Åke Irmak, Allan Johansson, Lars Kvarnemo och många, många andra var igång. Då skulle allt västgötatryck samlas. Samlingarna blev stora och när dessa samlare lämnat detta jordiska har deras böcker ånyo sålts vid våra auktioner. Så skall det vara. Böckerna skall ut bland samlarna igen! Bokauktionerna är ett bra forum för detta och vi som är trogna auktionskunder tycker att dessa tillfällen är stora högtidsstunder under året!

Bilden ovan är tagen vid oktoberauktionen i Stora Levene.

Johnny Hagberg

Riddarens Antikhandel
Säljer Köper Värderar Böcker Antikviteter
www.antikvariatriiddaren.se

Mariestadsvägen 2
540 16 TIMMERSDALA
Hemadress: Katorp 4

Mats Bergström
Bokhandlare
kakelmats@telia.com

0706 747574 0511-81248
Öppet: mån-lörd

Exlibris

- stor konst i litet format

Om exlibris

Ett exlibris är ett bokägarmärke, som vanligtvis klistras på insidan av en boks frampärm. Exlibrisets funktion är att berätta vem boken tillhör. Benämningen kommer från latinets "ex libris", som betyder "från böcker", och betydelsen blir alltså "Från N N:s boksamling". Exlibris är ofta konstnärligt utförda och kan därför beskrivas som "stor konst i litet format". Exlibris är intressanta, inte bara ur konstnärlig och konsthistorisk aspekt, utan även utifrån personhistorisk synvinkel. Cirka 20 000 personer i Sverige uppskattas hittills ha haft ett exlibris. Man kan samla på exlibris, ungefär som på frimärken.

Exlibris framställs i konstgrafiska tekniker eller med annan tryckmetod, allt efter önskemål och möjligheter. Val av motiv kan variera – det kan till exempel anspela på ägarens yrke, hemort eller intressen. Det finns också exlibris bestående av bara text, sk typografiska eller kalligrafiska. Man kan också välja att ha ett speciellt exlibris för ett tematiskt urval böcker i den egna boksamlingen, till exempel för böcker om trädgård, fåglar, resor, deckare, mat mm.

Välkommen som medlem i Svenska Exlibrisföreningen!

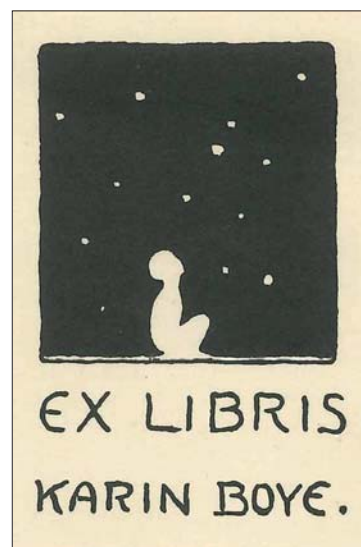
Svenska Exlibrisföreningen bildades den 7 december 1934. Sedan 1936 ger föreningen ut en årsbok, numera vart tredje år. Medlemsbladet Exlibris-cirkuläret ges normalt ut fyra gånger per år. Svenska Exlibrisföreningen är en ideell förening med syfte att främja god exlibriskonst. Föreningen samlar alla som är intresserade av exlibris – konstnärer, bokvänner, samlare, släktforskare, heraldiker mm. Föreningen ordnar medlemsträffar för att stimulera till personlig användning, samlande och studium av bokägarmärken. Vidare arbetar föreningen med att uppdatera det register över exlibris i Sverige, som föreningen sammanställde på 1950-talet. Svenska Exlibrisföreningen är ansluten till FISAE, Fédération Internationale des Sociétés d'Amateurs d'Exlibris, och har kontakter med exlibris-sammanslutningar i hela världen. Föreningen har en hemsida, www.svenskaexlibrisforeningen.se, och även en grupp på facebook där alla är välkomna att gå med.

Välkommen som medlem i Svenska Exlibrisföreningen! Du blir medlem genom att betala in 225 kronor (eller € 35 för medlemmar boende utanför Sverige) till föreningens plusgiro 33 45 82 - 4. Glöm inte att ange eget namn och adress.

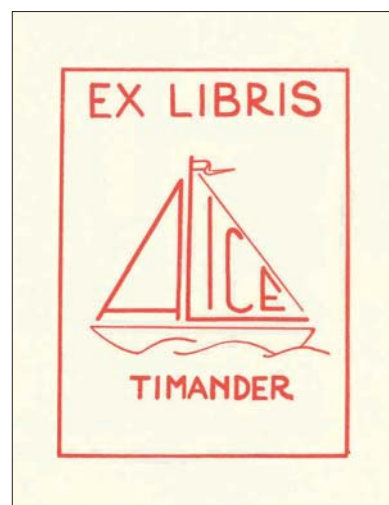
För ytterligare information om Svenska Exlibrisföreningen, kontakta ordförande Olof Reichenberg, tel 08-568 910 10, e-post olle.reichenberg@danderyd.se

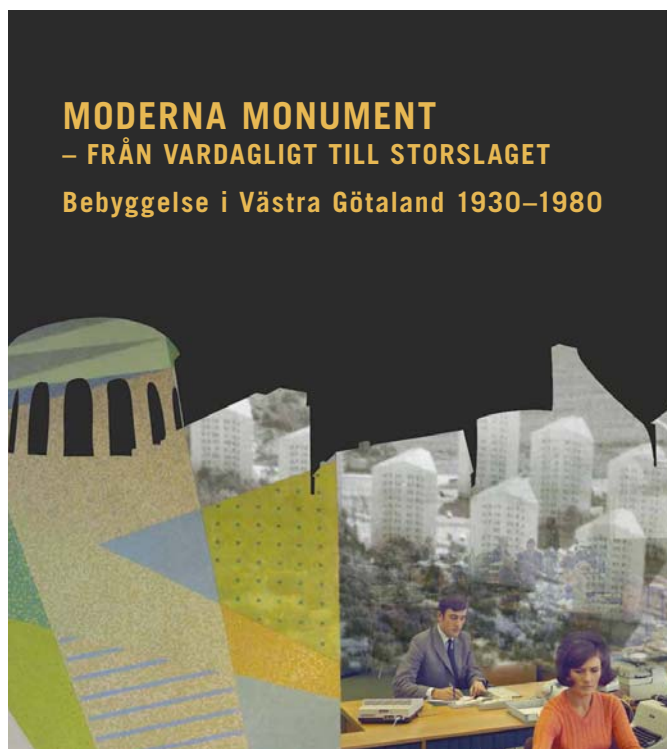
Exlibris för kung Oscar II (1829-1907).
Utfört av Agi Lindegren.

Exlibris för författaren Karin Boye
(1900-1941). Ipse 1926.

Exlibris för tandläkaren och "premiär-lejonet" Alice Timander (1915-2007).
Troligen ipse.

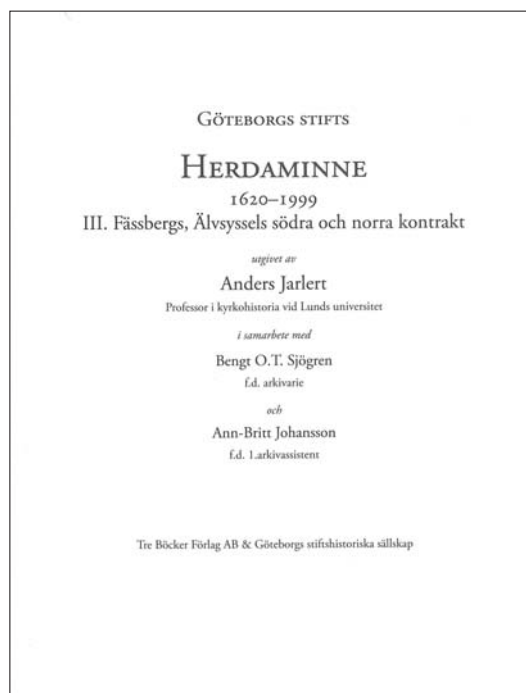

Denna arkitekturbok handlar om sevärd modern bebyggelse av olika slag runt om i Västra Götaland. Här finns en salig blandning av allt från badhus till kranar, kyrkor, broar, tingshus, festplatser och mycket mer. Boken syftar till att lyfta de kulturvärden som dessa byggnader har, och inte minst – att väcka intresse för dessa spännande pärlor i vår del av landet.

Moderna monument är späckad med fina bilder och innehåller 112 sidor. Den kommer från tryckeriet i v 49 och kommer bland annat att finnas att köpa i Västarvets butiker (tex Lödöse museum, Slöjd & Byggnadsvård i Floda)

Carina Carlsson
Kulturmiljöenheten
Västarvet
Adress: Slöjd & byggnadsvård
Nääs slott
448 92 Floda
Telefon: 010 - 441 42 64

Göteborgs stifts herdaminne 1620–1999

Band 3 har nu utkommit, vilken del som omfattar kontrakten Fässberg samt Älvsyssels södra och norra kontrakt.

Fässberg ingick redan 1620 i den första superintendentian som 1665 upphöjdes till biskopstift. Genom Roskilde-freden 1658 blev hela Bohuslän svenskt, varvid stiftet växte. Redan 1645 hade det ökat med Halland. Genom band 3 är alla präster i kontraktet öster om Göteborg och alla i regionen mellan Kungälv och Uddevalla biograferade.

Anders Jarlert, professor i kyrkohistoria vid Lunds universitet, är redaktör och huvudförfattare och har under arton år samarbetat med Bengt O. T. Sjögren och Ann-Britt Johansson, båda med långvarig tjänst vid Landsarkivet i Göteborg.

Boken omfattar 660 sidor och kostar inbunden 300 kronor (porto tillkommer vid postbeställning). Boken kan beställas från förlaget Tre Böcker, Humlegårdsgatan 8, 412 74 Göteborg (www.trebocker.se) men kommer även att säljas på Landsarkivet av Bengt O. T. Sjögren eller Ann-Britt Johansson (måndag-torsdag f.m.)

När Tomten kom från Gårda

Jovisst kom Tomten från Gårda i Göteborg. Häxan också. Starka varumärken under 1900-talet som lever ännu. Puts- och rengöringsprodukter från Fabriken Tomten som idag markeras med namnet Tomtegatan i den numera av trafikleder strimlade stadsdelen. Spännande företags- och industrihistoria hör till det som bjuds i Roger Anderssons *Boken om Gårda - försvunnen arbetarstadsdel*. Ett imponerande innehållsrikt verk på 250 tättskrivna sidor med totalt 800(!) bilder. En storartad dokumentation.

Det Gårda som Andersson beskriver försvann i stort på 70-talet. Då revs mycket för att ge plats åt E6-ans mångfiliga trafikflöde mot Tingstadstunneln. Annat raserades för att ge utrymme för nya kontor. En liten rest av de gamla arbetarbostäderna finns kvar, rivningsshotade men värnade av dem som bor där. Kvar finns också Göteborgs Remfabrik, intakt sedan driften lades ner på 70-talet. Där presenterade också Roger Andersson sin bok, vid releaseparty som det numera ska vara.

De 7000 som bodde i Gårda under storhetstiden kring sekelskiftet 1900 kom till stor del från Västergötland. Här sågs möjligheter för unga som ville bort från överhet, väck från fattigdom och hopplöshet. I Gårda och andra delar av det som idag är Göteborg sågs möjligheter. Ett alternativ till utvandring. Kanske mindre möjligheter, men också lägre risk.

Gårda Fabriker, textilföretag med bredd, var den största arbetsgivaren. August Johansson Mark från Seglora och Gustav Werner från Bollbygd hade här stora roller som entreprenörer och ägare.

Gårda stärkelse såg till att skjortkragar och blusar fick den perfekta krispiga känslan. Den som själv ville stärka sig kunde använda Apotekarnes läsk från Gårda för att blanda groggen.

Med ett par undantag finns alla hus som funnits i Gårda avbildade. Vart och ett får sin historia presenterad. Dessutom massor av fakta om skolor, föreningar, socialväsen, idrott.

Roger Andersson imponerar med enorm faktajakt och forskningsflit. Tyvärr kommer inte det rikhaltiga bildmaterialet alls till sin rätt på de marginalutrymmen där foton får husera. De blir dokumentation men förmedlar genom sin litenhet ingen känsla. Kanske kan vi få en tilläggsbok där bilderna får bättre rättvisa?

Boken om Gårda - försvunnen arbetarstadsdel. Författare: Roger Andersson, Förlag: A-Scriptförlag, Göteborg, 256 sidor. ISBN 978-91-87171-17-8. Pris: 300 kronor

Ingemar Brink

*Föreningen Västgötalitteraturs
medlemmar
tillönskas en
God Jul och Gott Nytt År*

Vårens bokauktion

Välkomna till bokauktion i Stora Levene lördagen den 25 mars.

Katalog utsändes automatiskt till dem som betalt prenumerationsavgift för dessa.